

Зазначене дозволяє прийти до висновку, що свобода волі фізичної особи виникає з моменту її народження, а її обсяг змінюється на протязі життя. Обсяг свободи волі малолітньої особи прямо впливає на її можливість реалізовувати свої права. Свобода волі малолітньої особи обумовлює наповнення змісту часткової дієздатності. Обсяг свободи волі може збільшуватися через інтелектуальний розвиток, зміну дієздатності та правового статусу, та зменшуватись при обмежені дієздатності, зміні правового статусу або в разі визнання особи недієздатною.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-263-0-19>

LOCAL CORPORATE LAWMAKING AS A TOOL FOR FILLING GAPS IN THE CORPORATE LEGISLATION OF UKRAINE

ЛОКАЛЬНА КОРПОРАТИВНА ПРАВОТВОРЧІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАПОВНЕННЯ ПРОГАЛИН КОРПОРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Sulyma A. P.

*Postgraduate Student
at the Department of Civil Law
Vasyl Stefanyk Precarpathian
National University
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Сулима А. П.

*аспірант кафедри цивільного права
Прикарпатський національний
університет
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Прогалини у правовому регулюванні разом із колізіями та проблемами правової визначеності можна віднести до фундаментальних проблем, з якими стикаються як суб'єкти різних правовідносин, так і суб'єкти, які здійснюють правозастосування. У будь-якій сфері правового регулювання, яка зачіпає більш-менш значне коло суспільних відносин практично неминуче «виникатимуть» або скоріше «виявлятимуть» означені проблеми. Мова, зокрема, і про проблему прогалин у правовому регулюванні, яка завжди була актуальним предметом досліджень представників різних галузей права.

Водночас особливо актуальною проблема прогалин є у правовому регулюванні приватноправових відносин. Це пов'язано з тим, що, як

вірно відмічає С. В. Завалюк, природа цивільного законодавства передбачає невідворотність виникнення у ньому прогалин. У зв'язку з цим вчений виділяє «прогалинність» як окрему характерну ознаку цивільного законодавства [1, с. 14]. При цьому така «прогалинність» цивільного права не означає, що відповідні прогалини повинні існувати і що вони не підлягають усуненню/подоланню/заповненню.

Власне на вирішення проблеми прогалин у цивільному праві України спрямована ст. 8 ЦК України, яка визначає аналогію закону та аналогію права основними інструментами подолання прогалин цивільного законодавства. Також варто звернути увагу на те, що ч. 1 ст. 8 відсилає нас, серед іншого, і до договірного регулювання цивільних відносин. Так, відповідно до ч. 2 ст. 6 ЦК України, сторони мають право врегулювати у договорі, який передбачений актами цивільного законодавства, свої відносини, які не врегульовані цими актами. Відтак О.С. Харитонов зазначає, що *«цивільно правовий договір згідно з його концепцією, відображеною в ст. 6 ЦК також може слугувати засобом подолання прогалин у цивільному законодавстві. Зазначене стосується і корпоративних норм, котрі можна оцінити як результат особливого корпоративного акту (установчого договору, рішення загальних зборів тощо), який може слугувати засобом подолання прогалин у законодавстві за умови, що це не суперечить сутності відповідних відносин»* [2, с. 89].

Як можна зрозуміти питання заповнення прогалин актуальне і для корпоративного права, як підгалузі цивільного права. Так, на думку І.В. Спасибо-Фатеевої, корпоративне законодавство припускає регулювання як на рівні законів та підзаконних нормативно-правових актів, так і на локальному рівні. Справа у тому, що нормативно-правові акти містять лише загальні вимоги, які не тільки не виключають, а певною мірою вимагають регулювання різноманітних проявів та напрямів корпоративних відносин на рівні кожної окремої корпорації [3, с. 35]. Тобто і корпоративному законодавству властива певна «прогалинність». Така «прогалинність» звісно не може бути настільки поширеною як у інших приватноправових сферах, що обумовлено особливостями правового регулювання корпоративних відносин. Водночас факт наявності прогалин у корпоративному законодавстві змушує нас звертатися до існуючих інструментів «боротьби» із ними. І мова не про аналогію закону чи права, а про інші інструменти, які були згадані вище: договори і корпоративні акти. Так, в межах корпоративного права інструментами заповнення прогалин можуть виступати саме корпоративні договори та локальні корпоративні акти.

Як прийняття локальних корпоративних актів так і укладення корпоративних договорів є локальною корпоративною правотворчістю. Під останньою варто розуміти діяльність органу або членів/учасників юридичної особи корпоративного типу щодо встановлення, зміни або скасування правових норм для регулювання корпоративних відносин між членами/учасниками та інших відносин, що стосуються такої юридичної особи. Наведемо декілька практичних прикладів вирішення прогалин корпоративного законодавства через локальну корпоративну правотворчість.

Після прийняття Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» (далі – Закон про ТОДВ) для даних товариств передбачено тільки дві підстави для виключення учасника товариства: у разі прострочення внесення вкладу учасником (ст. 15); у разі відсутності спадкоємців чи правонаступників (ст. 23). Цей перелік, як впливає із положень Закону, є виключним (що підтверджує і судова практика). При цьому у Законі про ТОДВ відсутні такі підстави для прийняття рішення про виключення з товариства як: «систематичне невиконання учасником обов'язків; неналежне виконання ним обов'язків; перешкоджання своїми діями досягненню цілей товариства». Дані підстави були передбачені у ст. 64 Закону України «Про господарські товариства», який з прийняттям Закону про ТОДВ втратив чинність у частині, що стосується товариств з обмеженою відповідальністю та товариств з додатковою відповідальністю [4]. Дана прогалина є доволі суттєвою, адже випадки саботування діяльності ТОВ зі сторони окремих учасників є непоодинокими. Відтак на допомогу приходить корпоративний договір, адже ч. 3 ст. 7 Закону про ТОДВ дозволяє передбачити у ньому умови, на яких учасник зобов'язаний продати частку у статутному капіталі, а також визначити випадки, коли такий обов'язок виникає. Відтак, наприклад, згадане «перешкоджання своїми діями досягненню цілей товариства» можна визначити як підставу для обов'язкового продажу учасником своєї частки на визначених умовах.

Якщо говорити про локальні корпоративні акти, то і вони можуть виступати інструментом заповнення прогалин. Так, наприклад, тільки за згодою інших учасників товариства з нього може вийти учасник, частка якого у статутному капіталі товариства становить 50 або більше відсотків (ч. 2 ст. 24 Закону про ТОДВ). Це породжує проблему неможливості виходу учасника з товариства, що особливо актуально у випадку двох засновників, частки яких є рівними і становлять по 50% статутного капіталу. Як вказується, на такий випадок при створенні

товариства варто детально прописати процедуру виходу з товариства та обов'язок щодо надання згоди на вихід учасника з товариства, наприклад, після спливу двох років з моменту створення товариства. Адже, згідно з ч. 6 ст. 11 Закону про ТОВ, статут товариства може містити інші відомості, що не суперечать закону. Також, звісно, можна прописати обов'язок одного з учасників надати згоду на вихід іншого учасника і у вже згаданому корпоративному договорі [5].

В наведених нами прикладах локальна корпоративна правотворчість здійснюватиметься виходячи із диспозитивних норм статей 7 та 11 Закону про ТОВ. Тобто приватноправові диспозитивні начала, які проявляються і в корпоративному праві, зокрема через можливість локальної корпоративної правотворчості, дозволяють у даних випадках заповнити прогалини корпоративного законодавства України.

На сьогодні є актуальним питання щодо загальних критеріїв, якими повинні керуватись учасники корпорації при заповненні прогалин у правовому регулюванні через здійснення локальної корпоративної правотворчості. Потребує ґрунтовного аналізу питання визначення меж, в яких учасники корпорацій можуть заповнювати ті чи інші прогалини корпоративного законодавства. В межах даної наукової розвідки можемо зазначити, що локальна корпоративна правотворчість, в умовах відсутності законодавчого регулювання цілого ряду проблемних ситуацій, що виникають у діяльності корпорації, може слугувати дієвим інструментом захисту прав та інтересів учасників, наприклад, товариства з обмеженою відповідальністю. Проте, в більшості випадків, до неї потрібно звертатись на початку створення товариства, діючи превентивно. При цьому необхідно враховувати неможливість відступлення від імперативних норм законодавства, а також здійснювати локальну корпоративну правотворчість тільки у тих межах, які окреслені диспозитивними нормами закону.

Водночас зауважимо, що подальші дослідження у цій сфері дозволять забезпечити системний підхід до заповнення прогалин корпоративного законодавства через локальну корпоративну правотворчість. Або, принаймні, сприятимуть формуванню, в межах корпоративного права, певного системного уявлення про роль локальної корпоративної правотворчості у заповненні таких прогалин.

Література:

1. Завальнюк С.В. Прогалинність як характерна ознака цивільного законодавства. *Прикарпатський юридичний вісник*. № 3 (32). 2020. 12-15.

2. Харитонов Є.О. Нариси теорії цивілістики (поняття та концепти): монографія. Одеса, 2008. 464 с.

3. Спасибо-Фатєєва І. В. Джерела корпоративного права України. *Корпоративне право України* : підручник / В. В. Луць, В. А. Васильєва, О. Р. Кібенко, І. В. Спасибо-Фатєєва та ін.; за заг. ред. В. В. Луця. Київ, 2010. 384 с.

4. Як виключити учасника з ТОВ за новим законодавством. Владислава Попович. *Uteka*. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-хоzyajstvennye-operacii-9-kak-isklyuchit-uchastnika-iz-ooo-soglasno-novomu-zakonodatelstvu> (дата звернення: 29.10.2022).

5. Вихід учасника з ТОВ. Ірина Плискань. *LIGA ZAKON*. URL: https://biz.ligazakon.net/aktualno/10966_vikhd-uchasnika-z-tov (дата звернення: 29.10.2022).